

Utbildningsutskottets betänkande 2023/24:UbU3

Utökad rätt för elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan att läsa nationella minoritetsspråk

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i skollagen och rättegångsbalken.

Lagändringarna i skollagen som utskottet tillstyrker innebär att en elev i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan som tillhör någon av de nationella minoriteterna i de aktuella skolformerna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk utan krav på att eleven har förkunskaper i språket. Det ska även göras en rättelse i skollagen av benämningen av det dokument som en elev ska få efter att ha genomfört en utbildning i anpassade gymnasieskolan. Dokumentet ska benämnas gymnasiebevis avseende anpassad gymnasieskola.

Vidare föreslås ändringar i rättegångsbalken som innebär att de numera obsoleta bestämmelserna om allmän tolk tas bort.

Lagändringarna i skollagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2024. Förslaget om nationella minoritetsspråk föreslås tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. Äldre bestämmelser föreslås gälla för utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. Ändringarna i rättegångsbalken föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

I betänkandet finns en reservation (MP).

Behandlade förslag

Proposition 2022/23:132 Utökad rätt för elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan att läsa nationella minoritetsspråk.

Två yrkanden i en följdmotion.

Ett yrkande i en motion från allmänna motionstiden 2023/24.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden.....	6
Regeringens lagförslag	6
Utskottets ställningstagande.....	12
Särskilt om uppföljning av reformer.....	12
Utskottets ställningstagande.....	14
Reservation	15
Särskilt om uppföljning av reformer, punkt 2 (MP)	15
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	16
Propositionen	16
Följdmotionen	16
Motion från allmänna motionstiden 2023/24	16
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	17

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i skollagen (2010:800).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2022/23:132 punkterna 1 och 2.

2. Särskilt om uppföljning av reformer

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:219 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2 samt

2023/24:2451 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkande 20.

Reservation (MP)

Stockholm den 7 november 2023

På utbildningsutskottets vägnar

Fredrik Malm

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Malm (L), Åsa Westlund (S), Patrick Reslow (SD), Linus Sköld (S), Robert Stenkvist (SD), Caroline Helmersson Olsson (S), Noria Manouchi (M), Mats Wiking (S), Jörgen Grubb (SD), Marie-Louise Hänel Sandström (M), Mathias Bengtsson (KD), Niels Paarup-Petersen (C), Anders Alftberg (SD), Camilla Hansén (MP), Niklas Sigvardsson (S), Johanna Rantsi (M) och Nadja Awad (V).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2022/23:132 Utökad rätt för elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan att läsa nationella minoritetsspråk. I propositionen föreslår regeringen att riksdagen antar de förslag till ändringar i skollagen (2010:800) och rättegångsbalken som lagts fram i propositionen.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

En motion har väckts med anledning av propositionen och ett yrkande i en motion från allmänna motionstiden 2023/24. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 27 april 2023 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen. Lagrådet lämnade förslagen i lagrådsremissen utan erinran. I förhållande till lagrådsremissen har vissa mindre språkliga och redaktionella ändringar gjorts. Den föreslagna lagändringen om benämningen av det dokument som en elev ska få efter genomförd utbildning i anpassade gymnasieskolan är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande över det förslaget.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till ändringar i skollagen som avser dels gymnasieskolan, dels gymnasiesärskolan (fr.o.m. den 2 juli 2023 benämnd anpassade gymnasieskolan), som är en skolform för personer med en intellektuell funktionsnedsättning eller en förvärvad hjärnskada. Förslagen syftar till att främja ungdomars möjligheter att lära sig nationella minoritetsspråk. Sveriges nationella minoritetsspråk är enligt språklagen (2009:600) finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Det föreslås att kravet på att elever i de aktuella skolformerna ska ha goda kunskaper i sitt nationella minoritetsspråk för att ha rätt till modersmålsundervisning i språket tas bort.

Det föreslås också en rättelse i skollagen av benämningen av det dokument som en elev ska få efter att ha genomfört en utbildning i anpassade gymnasieskolan. Dokumentet ska benämnas gymnasiebevis avseende anpassad gymnasieskola.

Propositionen innehåller även förslag till ändringar i rättegångsbalken som innebär att de numera obsoleta bestämmelserna om allmän tolk ska tas bort.

Ändringarna i skollagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2024. Förslaget om nationella minoritetsspråk föreslås tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. Äldre bestämmelser föreslås gälla för utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. Ändringarna i rättegångsbalken föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Utskottets överväganden

Regeringens lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag. Ändringarna i skollagen avser dels gymnasieskolan, dels anpassade gymnasieskolan och syftar till att främja ungdomars möjligheter att lära sig nationella minoritetsspråk. Ändringarna innebär att en elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna i de aktuella skolformerna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk utan krav på att eleven har förkunskaper i språket.

Det ska även göras en rättelse i skollagen av benämningen av det dokument som en elev ska få efter att ha genomfört en utbildning i anpassade gymnasieskolan. Dokumentet ska benämnas gymnasiebevis avseende anpassad gymnasieskola.

Vidare föreslås ändringar i rättegångsbalken som innebär att de numera obsoleta bestämmelserna om allmän tolk tas bort.

Propositionen

Bakgrund

Ärendets beredning

Regeringen beslutade den 22 december 2016 att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. föreslå åtgärder för att öka tillgången till undervisning i nationella minoritetsspråk i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan (dir. 2016:116). Utredningen, som tog namnet Utredningen om förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk, överlämnade den 15 november 2017 betänkandet Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering (SOU 2017:91).

I proposition 2022/23:132 behandlas utredningens förslag om att alla elever som tillhör en nationell minoritet i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan (fr.o.m. den 2 juli 2023 benämnd anpassade gymnasieskolan) ska ha rätt till undervisning i nationella minoritetsspråk. Betänkandet har remissbehandlats (U2017/04546). I propositionen föreslås också en rättelse av de ändringar i skollagen (2010:800) som riksdagen beslutade den 21 juni 2022 i enlighet med förslagen i propositionen Elevehälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning (prop. 2021/22:162, bet. 2021/22:UbU27, rskr. 2021/22:429). Rättelsen innebär att benämningen av det dokument som en elev ska få efter att ha genomfört en utbildning i gymnasiesärskolan (fr.o.m. den 2 juli 2023 anpassade gymnasieskolan) ändras från gymnasieskolebevis

avseende anpassad gymnasieskola till gymnasiebevis avseende anpassad gymnasieskola.

Regeringen beslutade den 19 oktober 2017 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av samhällets behov av och tillgång till tolkar samt den offentliga sektorns användning av tolkar. Utredaren skulle även lämna förslag till ett flexibelt, rättssäkert och effektivt system för att samhällets nuvarande och framtida behov av tolktjänster ska tillgodoses (dir. 2017:104). Utredningen, som tog namnet Tolkutredningen, redovisade i december 2018 sina förslag i betänkandet Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk (SOU 2018:83). I propositionen behandlas utredningens förslag om att begreppet allmän tolk ska utmönstras ur rättegångsbalken. Betänkandet har remissbehandlats (U2018/04684).

Sverige har åtagit sig att främja de nationella minoritetsspråken

År 2000 ratificerade Sverige Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3). Genom ratificeringarna har Sverige åtagit sig att vidta åtgärder för att skydda de nationella minoriteternas fortlevnad. Åtagandena gentemot de nationella minoriteterna har genomförts i svensk rätt i huvudsak genom lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen) och språklagen (2009:600).

Sverige har i minoritetslagen erkänt judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar som nationella minoriteter (2 §). I språklagen anges att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska (7 §). Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken (8 §). I minoritetslagen finns vidare bestämmelser om bl.a. förvaltningsområden, dvs. geografiska områden som utgörs av kommuner där finska, meänkieli respektive samiska har lång tradition, och om rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar.

Flera åtgärder har vidtagits inom utbildningsområdet

För att främja revitalisering av de nationella minoritetsspråken har flera åtgärder genomförts på utbildningsområdet, bl.a. har rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk stärkts för elever som tillhör en nationell minoritet i förhållande till annan modersmålsundervisning. Undervisning i ett nationellt minoritetsspråk som modersmål ska enligt skollagen erbjudas elever i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan och sameskolan även om eleverna inte har några förkunskaper i språket och inte har det som umgängesspråk i hemmet. Elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i sitt nationella minoritetsspråk även om språket inte är umgängesspråk i elevens hem. För dessa elever gäller dock som förutsättning att de har goda kunskaper i språket.

Anpassade gymnasieskolan

I propositionen lämnar regeringen förslag som gäller utbildning inom såväl gymnasieskolan som gymnasiesärskolan. Sistnämnda skolform, vars målgrupp är personer med en intellektuell funktionsnedsättning eller en förvärvad hjärnskada, byter benämning till anpassade gymnasieskolan fr.o.m. den 2 juli 2023 (prop. 2021/22:162, bet. 2021/22:UbU27, rskr. 2021/22:429). Eftersom de förslag till ändringar i skollagen (2010:800) som lämnas i propositionen föreslås träda i kraft den 1 januari 2024 används huvudsakligen den nya benämningen anpassade gymnasieskolan.

Förslagen i propositionen förhåller sig till regleringen i grundskolan och grundsärskolan. Grundsärskolan, som är en skolform för personer med en intellektuell funktionsnedsättning eller en förvärvad hjärnskada, byter benämning till anpassade grundskolan fr.o.m. den 2 juli 2023. I propositionen används huvudsakligen denna nya benämning.

Lagförslagen

Alla gymnasieelever som tillhör en nationell minoritet ska erbjudas undervisning i sitt nationella minoritetsspråk

Regeringen föreslår att en elev i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk utan krav på att eleven har förkunskaper i språket.

Regeringen anser i sina skäl för förslaget att det är problematiskt att alla elever som tillhör en nationell minoritet inte har rätt till undervisning i språket i fråga. Utbildningsområdet har enligt regeringen stor betydelse för de nationella minoritetsspråkens fortlevnad och utveckling. Som utredningen om förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk pekar på är det avgörande för revitaliseringen av nationella minoritetsspråk att det finns en obruten kedja av insatser för minoritetsspråken från förskolan till högre utbildning, bl.a. lärarutbildningar (se betänkandet Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering, SOU 2017:91). Enligt regeringen syftar modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk för många elever som tillhör de nationella minoriteterna inte enbart till att bevara och utveckla ett språk, utan också till att ge möjlighet att revitalisera ett språk som gått förlorat i föräldragenerationen eller ännu tidigare till följd av den svaga ställning som språket haft under lång tid.

Sedan 2015 ska alla elever i grundskolan och motsvarande skolformer som tillhör en nationell minoritet erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk. Rätten till undervisning i nationella minoritetsspråk är dock fortsatt delvis begränsad för elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan. För att få tillgång till modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk behöver eleverna i dessa skolformer redan ha utvecklat goda kunskaper i språket. Regeringen bedömer att intresset för att söka sitt ursprung och sin kultur kan vakna senare än under grundskoletiden.

Eftersom de nationella minoritetsspråken till skillnad från modersmål i övrigt inte alltid talas i hemmet eller ens används i elevens närhet är det inte ovanligt att det är först när elever närmar sig tonåren eller vuxen ålder som intresset för att börja studera språket växer fram. För en elev som tillhör en nationell minoritet kan det därför vara av avgörande betydelse att få lära sig sitt språk i skolan. Om eleven inte läst språket i grundskolan och det inte finns någon annan i närheten som talar språket finns få andra vägar att utveckla språket. Det kan också handla om elever som påbörjat sina studier i ett nationellt minoritetsspråk i högstadiet men som ännu bara har grundläggande kunskaper i språket. Dessa elever kan vilja fortsätta lära sig språket i gymnasieskolan men tvingas i dag avbryta studierna på grund av det formella kravet på goda kunskaper i språket.

För att nå målsättningen med en revitalisering av språken är det enligt regeringens bedömning viktigt att alla barn och ungdomar som tillhör en nationell minoritet får möjlighet att lära sig språken, dvs. även de som saknar förkunskaper.

Med en stärkt rätt till undervisning i nationella minoritetsspråk i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan kan Sverige enligt regeringens mening bättre uppfylla sina åtaganden i förhållande till ramkonventionen och språkstadgan när det gäller möjligheter för nationella minoriteter att bevara och utveckla sin kultur, sitt språk och sin identitet. Regeringen konstaterar vidare att en stärkt rätt till undervisning i nationella minoritetsspråk dessutom stämmer väl med artikel 30 i FN:s konvention om barnets rättigheter, som gäller som lag i Sverige. Artikeln innebär att ett barn som tillhör en minoritet eller ursprungsbefolkning har rätt till sitt språk, sin kultur och sin religion. Med barn avses varje människa under 18 år. Regeringen föreslår därför att det inte längre ska ställas krav på förkunskaper i ett nationellt minoritetsspråk för att en elev i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan ska ha rätt till modersmålsundervisning i språket.

Rättelse av benämningen av det dokument som eleven får efter genomförd utbildning i anpassade gymnasieskolan

Regeringen föreslår att det ska göras en rättelse i skollagen av benämningen av det dokument som en elev ska få efter att ha genomfört en utbildning i anpassade gymnasieskolan. Dokumentet ska benämnas gymnasiebevis avseende anpassad gymnasieskola.

I skälen för regeringens förslag framgår följande. En elev som har genomfört en utbildning i gymnasieskolan ska få ett dokument som bevis över sin genomförda utbildning. Detta framgår av 19 kap. 27 § skollagen. Den hittillsvarande benämningen av dokumentationen är gymnasiesärskolebevis. Med anledning av att skolformen ändrar namn fr.o.m. den 2 juli 2023 till anpassade gymnasieskolan har det gjorts nödvändiga följdändringar i skollagen. Av motivtexten och författningskommentaren i proposition 2021/22:162 framgår att regeringen föreslår att gymnasiesärskolebevis ska benämnas gymnasiebevis avseende anpassad gymnasieskola (s. 130 och

s. 156). Regeringen konstaterar att detta av förbiseende dock inte kom till uttryck i 19 kap. 27 § i det förslag till lag om ändring i skollagen som lämnades i propositionen. Detta bör nu enligt regeringen rättas till. Regeringen föreslår därför att 19 kap. 27 § skollagen ändras så att det framgår att elever som har genomfört en utbildning i anpassade gymnasieskolan ska få ett gymnasiebevis avseende anpassad gymnasieskola.

Rättegångsbalkens bestämmelser om allmän tolk föreslås tas bort

Regeringen föreslår att rättegångsbalkens bestämmelser om allmän tolk ska tas bort.

Enligt gällande regler ska det finnas allmän tolk vid Haparanda och Gällivare tingsrätter för tolkning i finska språket. I samband med en inspektion vid Haparanda tingsrätt 2014 uttalade Riksdagens ombudsmän (JO) att företrädare för tingsrätten upplyste om att det inte funnits någon allmän tolk vid tingsrätten sedan 2008 och att det inte heller finns behov av allmän tolk. JO anförde att det inte bör finnas regler som vare sig tillämpas eller behövs och uttalade att Justitiedepartementet skulle informeras (se JO:s uttalande i samband med inspektion vid Haparanda tingsrätt 2014, protokoll 2014-06-23, dnr 2538-2014). I propositionen anges att det inte finns uppgifter som talar för att ett behov av allmän tolk har uppkommit senare, eller finns hos någon annan domstol i landet.

Bestämmelser om anlitande av tolk och allmän tolk i allmän domstol finns i rättegångsbalken, förordningen (1984:140) om allmän tolk och i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen).

I skälen för regeringens förslag framgår att det enligt Tolkutredningen sedan lång tid inte finns behov av rättegångsbalkens bestämmelser om allmän tolk (se SOU 2018:83). Vidare framgår det att rätten för den enskilde att i vissa fall använda finska, meänkieli eller samiska hos domstolar inte är beroende av att det finns allmän tolk. Ett avskaffande av möjligheten att förordna allmän tolk hindrar inte heller att en domstol vid behov anställer en tolk. Rättegångsbalkens bestämmelser om allmän tolk bör därför tas bort.

Ytterligare rättsligt stöd för behandling av personuppgifter behövs inte

Enligt regeringens bedömning är regleringen i EU:s dataskyddsförordning, lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, förordningen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning och skollagens bestämmelser om behandling av personuppgifter tillräcklig för den personuppgiftsbehandling som kan komma att ske hos kommuner och enskilda skolhuvudmän med anledning av förslagen i propositionen. Det behövs enligt regeringens mening inte införas någon ytterligare dataskyddsreglering för denna behandling.

I skälen för regeringens bedömning hänvisar regeringen till att den i propositionen föreslår att huvudmän för gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan ska erbjuda elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk utan krav på att eleven har förkunskaper i språket. Regeringen konstaterar att

när en huvudman ska erbjuda en elev modersmålsundervisning kan det bli aktuellt för huvudmannen att behandla personuppgifter. Det kan handla om personuppgifter i form av t.ex. personnummer eller samordningsnummer, namn på eleven och vilket nationellt minoritetsspråk som eleven vill ha modersmålsundervisning i. Personuppgifter behandlas redan i dag av huvudmännen inom ramen för modersmålsundervisning men fler elevers personuppgifter kan komma att behandlas eftersom fler elever kommer att få möjlighet att läsa sitt nationella minoritetsspråk som modersmål.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringen föreslår att ändringarna i skollagen ska träda i kraft den 1 januari 2024. De ändringar som innebär en utökad rätt till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan ska tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. Äldre bestämmelser ska fortsätta att gälla för sådan utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. Ändringarna i rättegångsbalken ska träda i kraft den 1 januari 2024.

I skälen för regeringens förslag framgår följande. Skolverket förbereder nu för större ändringar i ämnesplaner i samband med en övergång till ämnesbetyg i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan. För att underlätta Skolverkets arbete med att revidera ämnesplanerna anser regeringen att ändringarna i fråga om en utökad rätt till modersmålsundervisning bör tillämpas första gången samtidigt som ändringarna om en övergång till ämnesbetyg ska tillämpas första gången. Ändringarna i skollagen som innebär att ämnesbetyg införs i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan trädde i kraft den 15 juli 2022 och tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025 (prop. 2021/22:36, 2021/22:UbU7, rskr. 2021/22:156). Mot bakgrund av detta anser regeringen att ändringarna i fråga om en utökad rätt till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan bör träda i kraft den 1 januari 2024 och tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. Äldre bestämmelser bör fortsätta att gälla för utbildning inom gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan som har påbörjats före den 1 juli 2025.

Rättelsen av benämningen av det dokument som en elev ska få efter genomförd utbildning i anpassade gymnasieskolan bör träda i kraft så snart som möjligt. Regeringen föreslår därför att ändringen ska träda i kraft den 1 januari 2024.

Eftersom rättegångsbalkens bestämmelser om allmän tolk inte används längre bör ändringarna träda i kraft så snart som möjligt. Regeringen föreslår därför att ändringarna i rättegångsbalken ska träda i kraft den 1 januari 2024.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser i likhet med regeringen att det är viktigt att alla barn och ungdomar som tillhör en nationell minoritet får möjlighet att lära sig sitt nationella minoritetsspråk även om förkunskaper i språket saknas. Rätten till undervisning i nationella minoritetsspråk är dock delvis begränsad för elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan. För att få tillgång till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk behöver eleverna redan ha utvecklat goda kunskaper i språket. Utskottet välkomnar därför regeringens förslag om att det inte längre i skollagen ska ställas krav på förkunskaper i ett nationellt minoritetsspråk för att en elev i de aktuella skolformerna ska ha rätt till modersmålsundervisning i språket.

Utskottet instämmer även i regeringens förslag om rättelse i skollagen av benämningen av det dokument som en elev får efter genomförd utbildning i anpassade gymnasieskolan och att ta bort rättegångsbalkens bestämmelser om allmän tolk.

Utskottet anser att riksdagen bör anta regeringens lagförslag mot bakgrund av ovanstående och de skäl som framförs i propositionen.

Utskottet övergår nu till att nedan behandla de motionsyrkanden som innehåller förslag om tillkännagivanden i frågor som anknyter till lagförslagen.

Särskilt om uppföljning av reformer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om uppföljning av reformer.
Jämför reservationen (MP).

Motionerna

Följdmotionen

I kommittémotion 2023/24:219 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkande 1 begärs att man ska följa upp tidigare reformer för språkrevitalisering i skolan för att undanröja fler hinder för att lära sig minoritetsspråk, exempelvis bristande förkunskaper eller om språket inte pratas i familjen. Motionärerna framhåller att det i propositionen framlagda förslaget om att kunna läsa nationellt minoritetsspråk utan krav på förkunskaper på gymnasiet ligger i linje med det slojade kravet på förkunskaper för rätt till modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk i grundskolan som gäller sedan den 1 juli 2015. Motionärerna vill att den och övriga reformer följs upp i ett samlat grepp.

I yrkande 2 vill motionärerna att det även följs upp att den av regeringen föreslagna utökade rätten att läsa nationella minoritetsspråk får avsedd effekt även på gymnasiet. Det krävs enligt motionärerna både arbete med att skapa

kurser och informationsinsatser, och en uppföljning av reformen behöver säkerställas.

Motion från allmänna motionstiden 2023/24

I kommittémotion 2023/24:2451 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkande 20 begärs att man ska följa upp tidigare reformer för språkrevitalisering i skolan.

Åtgärder som har vidtagits inom utbildningsområdet för att främja språkrevitaliseringen av de nationella minoritetsspråken

I propositionen framgår följande om vilka åtgärder som har vidtagits på utbildningsområdet för att främja revitalisering av de nationella minoritetsspråken.

Rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk har stärkts för elever som tillhör en nationell minoritet i förhållande till annan modersmålsundervisning. Undervisning i ett nationellt minoritetsspråk som modersmål ska enligt skollagen erbjudas elever i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan och sameskolan även om eleverna inte har några förkunskaper i språket och inte har det som umgängesspråk i hemmet. Elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i sitt nationella minoritetsspråk även om språket inte är umgängesspråk i elevens hem. För dessa elever gäller dock som förutsättning att de har goda kunskaper i språket.

För att öka tillgången till undervisning i nationella minoritetsspråk och skapa bättre förutsättningar för huvudmän att kunna anordna undervisning i nationella minoritetsspråk kan fjärrundervisning i språken användas. Skolverket har i sitt regleringsbrev för 2023 fått ett uppdrag om nationell samordning av undervisning i nationella minoritetsspråk (U2022/04067). Uppdraget innefattar bl.a. att planera och ansvara för hur fjärrundervisning i nationella minoritetsspråk kan göras tillgänglig för alla huvudmän som enligt skollagen ska erbjuda undervisning i språken. Skolverket ska även stödja produktion och utveckling av läromedel inom nationella minoritetsspråk och i detta arbete samarbeta med relevanta aktörer. Genom en nationell samordning av fjärrundervisning i nationella minoritetsspråk kan fler elever få reella möjligheter att läsa sitt nationella minoritetsspråk.

Regeringen har vidare vidtagit åtgärder för att stärka och främja de nationella minoritetsspråken i lärarutbildningarna, bl.a. genom återkommande uppdrag i regleringsbrev till flera lärosäten (Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet och Södertörns högskola). Dessa lärosäten ska bedriva utvecklingsarbete och utbildning i olika nationella minoritetsspråk, bl.a. med sikte på lärarutbildning. I december 2021 beslutade regeringen om förordningen (2021:1335) om utbildning till lärare och förskollärare, som reglerar hur lärarutbildningarna ska utformas. Genom förordningen infördes en möjlighet att studera modersmål och därmed något av de nationella minoritetsspråken inom utbildningar mot arbete i förskoleklass, mot

grundskolans årskurs 1–3 eller mot grundskolans årskurs 4–6. Det har tidigare bara varit möjligt för studenter som studerar till ämneslärare, dvs. lärare i grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att det har vidtagits åtgärder för att undanröja hinder för att de elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska få möjlighet att läsa ett nationellt minoritetsspråk.

När det gäller de obligatoriska skolformerna ska dessa elever enligt skollagen erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet och eleven inte har några förkunskaper i språket. Regeringen föreslår även i propositionen att det inte längre ska ställas krav på förkunskaper i ett nationellt minoritetsspråk för en elev i gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan.

För att öka tillgången till undervisning i nationella minoritetsspråk är det möjligt för huvudmännen att använda fjärrundervisning. Utskottet vill även lyfta fram att Skolverket ansvarar för nationell samordning av undervisning i nationella minoritetsspråk och ersättning för merkostnader för fjärrundervisning i språken (U2022/04067). Skolverket ska bl.a. planera och ansvara för hur fjärrundervisning i nationella minoritetsspråk kan göras tillgänglig för alla huvudmän som enligt skollagen ska erbjuda undervisning i språken. Regeringen har även vidtagit åtgärder för att stärka och främja de nationella minoritetsspråken i lärarutbildningarna.

Utskottet vill framhålla att de åtgärder som har vidtagits för att elever från de nationella minoriteterna ska kunna läsa nationella minoritetsspråk bl.a. ska underlätta för huvudmännen att finna lämpliga lärare och att organisera undervisningen. Vidare föreslår regeringen även att möjligheterna utökas att läsa nationella minoritetsspråk i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan.

Mot denna bakgrund anser utskottet att det inte finns skäl för att föreslå någon uppföljning av tidigare reformer på området eller den nu föreslagna reformen. Motionerna 2023/24:219 (MP) yrkandena 1 och 2 och 2023/24:2451 (MP) yrkande 20 avstyrks.

Reservation

Särskilt om uppföljning av reformer, punkt 2 (MP)

av Camilla Hansén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:219 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2 samt

2023/24:2451 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkande 20.

Ställningstagande

Det är viktigt att fler läser nationella minoritetsspråk inom gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan. Därför bör det bli möjligt att, i enlighet med regeringens förslag för elever som tillhör en nationell minoritet, läsa nationellt minoritetsspråk på nybörjarnivå inom dessa skolformer. För att stärka språkrevitaliseringen är det också viktigt att stärka de nationella minoritetsspråken genom att ett ämne inrättas i enlighet med utredningens förslag.

Arbetet med språkrevitalisering har pågått under en längre tid och det är viktigt att lära sig av tidigare reformer för att undanröja fler hinder för att lära sig minoritetsspråk, exempelvis bristande förkunskaper eller om språket inte pratas i familjen. Det förslag som har lagts fram i propositionen om att kunna läsa nationellt minoritetsspråk utan krav på förkunskaper på gymnasiet ligger i linje med det slojade kravet på förkunskaper för rätt till modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk i grundskolan som gäller sedan den 1 juli 2015. Jag vill att den och övriga reformer följs upp i ett samlat grepp.

Det kommer att krävas tid för att följa upp effekterna av att det nu enligt regeringens förslag blir lättare att lära sig nationella minoritetsspråk som nybörjare även inom gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan. Det krävs både arbete med att skapa kurser och informationsinsatser. Därför bör man redan nu säkerställa en uppföljning av reformen när det gäller genomförande och utfall.

Regeringen bör vidta åtgärder enligt ovan.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2022/23:132 Utökad rätt för elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan att läsa nationella minoritetsspråk:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).

Följdmotionen

2023/24:219 av Camilla Hansén m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp tidigare reformer för språkrevitalisering i skolan och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp att den utökade rätten att läsa nationella minoritetsspråk även på gymnasiet får avsedd effekt och tillkännager detta för regeringen.

Motion från allmänna motionstiden 2023/24

2023/24:2451 av Camilla Hansén m.fl. (MP):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp tidigare reformer för språkrevitalisering i skolan och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 6 och 7 §§ rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.6 §¹

Om en part, ett vittne eller någon annan som ska höras inför rätten inte behärskar svenska, får rätten anlita en tolk. Om en misstänkt eller en målsägande i ett brottmål inte behärskar svenska, ska en tolk anlitas vid sammanträden inför rätten.

Rätten ska, om det är möjligt, förordna en tolk som är auktoriserad att vara tolk i målet. I annat fall ska en annan lämplig person förordnas. *Om det vid domstolen finns en allmän tolk i det språk som det är fråga om, ska han eller hon anlitas.*

Rätten ska, om det är möjligt, förordna en tolk som är auktoriserad att vara tolk i målet. I annat fall ska en annan lämplig person förordnas.

Det som föreskrivs i första stycket om den som inte behärskar svenska gäller också den som behöver en tolk till följd av en hörselnedsättning eller talsvårigheter. Om det är lämpligt, får ett tekniskt hjälpmedel användas i stället för att en tolk anlitas.

Den som står i ett sådant förhållande till saken eller till en part att det kan anses minska hans eller hennes tillförlitlighet får inte anlitas som tolk.

Bestämmelser om anställande av allmän tolk och om anlitan-
ande av tolk för den som har en hörselnedsättning eller talsvårigheter meddelas av regeringen.

Bestämmelser om anlitan-
ande av tolk för den som har en hörselnedsättning eller talsvårigheter meddelas av regeringen.

7 §²

Den som anställs som allmän tolk eller eljest förordnas att biträda som tolk *skall* inför rätten avlägga ed, att *han* efter bästa förstånd *skall* fullgöra det uppdrag, som lämnats honom. Finnes anledning antaga att den som förordnas att biträda som tolk *skall* erhålla ytterligare uppdrag som tolk vid domstolen,

Den som förordnas att biträda som tolk *ska* inför rätten avlägga ed, att efter bästa förstånd fullgöra sitt uppdrag. Finns det anledning att anta att den som förordnas att biträda som tolk *ska* förordnas för ytterligare uppdrag som tolk vid domstolen, *får han eller hon* avlägga ed som avser även framtida uppdrag.

¹ Senaste lydelse 2015:429.

² Senaste lydelse 1975:1288.

*må han avlägga ed som avser även
framtida uppdrag.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 19 §, 18 kap. 19 § och 19 kap. 27 § skollagen (2010:800) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 kap.

19 §¹

En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har goda kunskaper i språket.

En elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk *om eleven har goda kunskaper i språket.*

En elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever önskar sådan undervisning i det språket.

18 kap.

19 §²

En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har goda kunskaper i språket.

En elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk *om eleven har goda kunskaper i språket.*

En elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever önskar sådan undervisning i det språket.

¹ Senaste lydelse 2014:458.

² Senaste lydelse 2014:458.

*Lydelse enligt SFS 2022:1315**Föreslagen lydelse***19 kap.**

27 §

Elever som har genomfört en utbildning i anpassade gymnasieskolan ska få ett *gymnasieskolebevis* avseende anpassad gymnasieskola.

Elever som har genomfört en utbildning i anpassade gymnasieskolan ska få ett *gymnasiebevis* avseende anpassad gymnasieskola.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om dokumentation av genomförd utbildning i anpassad gymnasieskola.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Bestämmelserna i 15 kap. 19 § och 18 kap. 19 § i den nya lydelsen tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025.
3. För utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025 gäller 15 kap. 19 § och 18 kap. 19 § i den äldre lydelsen.